

“เพราะเข้าใจความเป็นตัวเอง มันจึงยอมรับในสิ่งที่เธอเป็น”

น.ส. นาดานัดดา ชื่นแสงเนตร(ครูใหญ่)

หน่วยวิชามานุษยและสังคมศึกษา ระดับชั้น ๔

ภาควิริยะ ปีการศึกษา ๒๕๕๙

หลังจากการเรียนรู้เชิงชั้นเรียน 5 สัปดาห์จบไปแล้ว ก็เข้าสู่ช่วงของการออกภาคสนาม แล้วกลับมาสรุปความรู้ และทำประมวลความรู้ จนกระทั่งส่งต่อไปถึงช่วงสัปดาห์ 9-10 ที่ผู้เรียนจะได้ทำโครงการชิ้นใจได้เรียนรู้แบบนำเสนอความรู้เชิงวิชาการ (Symposium) หรือเรียกว่า learn how to learn กล่าวคือ การออกแบบการเรียนรู้เพื่อนำเสนอให้ผู้อื่น ได้เข้าใจในสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้มา ทำให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็น

แน่นอนว่าพอเข้าถึงช่วงการทำงานชิ้นใจในเทอมวิเรียนนั้นจะเป็นแบบการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อทำงานคิดรูปแบบนำเสนอตามโจทย์สิ่งวิเคราะห์ต่อยอดที่ได้รับมา ผู้เรียนต้องร่วมกันลงมือปฏิบัติ นำสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้มานำเสนอ ต้องมีการทำงานเป็นทีม ร่วมกันรวบรวมข้อมูล เขียนออกมาเป็นข้อมูลความรู้ จนถึงคิดรูปแบบการนำเสนอความรู้ต่างๆ ด้วยการออกแบบการเรียนรู้ของตนเองให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจความเป็นตัวเองให้ได้ และกระบวนการทำงาน การเรียนแบบโครงงาน (Project Base Learning) และเรียนรู้เป็นทีมก็จะมีช่วงเวลาการสะท้อนการเรียนรู้ หรือเรียกว่า AAR (After Action Review)ซึ่งเป็นการสะท้อนผลผ่านการเขียนว่าการทำงานในแต่ละวันได้เรียนรู้อะไร สิ่งที่ตนเองทำได้ สิ่งที่ตนเองอยากพัฒนา สิ่งที่ยากบอกเพื่อนในกลุ่มของตนเอง สิ่งสำเร็จหรือทำไม่สำเร็จของกลุ่มในแต่ละวัน ฯลฯ โดยผู้เขียนมองว่ากระบวนการเรียนรู้แบบนี้จะค่อยๆ หล่อหลอมทักษะการเป็นตัวของตัวเองและเคารพความแตกต่างของคนอื่นขึ้นเองโดยอัตโนมัติ เป็นทักษะที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติและขึ้นเองโดยไม่รู้ตัว

ทั้งนี้ผู้เขียนมองว่าการทำงานเชิงโครงงานนั้นตัวครูนั้นมีหน้าที่สำคัญเพียงเป็นคนคอยตั้งคำถาม เป็นคนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน พร้อมสร้างทัศนคติที่ดีให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการมองเห็น สามารถเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในสิ่งมาตนเองได้ทำ

จากการทำงานโครงงานชิ้นใจได้เรียนรู้ในครั้งที่ผ่านมา ผู้เขียนเป็นครูประจำกลุ่มที่ต้องร่วมดูแลการเรียนรู้ของผู้เรียน 15 คน แน่นอนว่าเด็กแต่ละคนในกลุ่มมีวิธีการเรียนรู้ของตนเองในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งสามารถเรียนรู้เข้าใจสิ่งต่างๆได้อย่างรวดเร็ว ทั้งแบบมีความเข้าใจค่อนข้างเข้าใจเวลาในการทำงานนาน และแบบต้องมีการกระตุ้นเตือนการทำงานอยู่ตลอดเวลา ยอมรับตามตรงว่าก่อนลงมือทำงานชิ้นใจครั้งนี้ ผู้เขียนมีประสบการณ์ในการดูแลการทำงานของเด็กๆในช่วงหลายปีที่ผ่านมาไม่สู้ดีนัก มีความเหนื่อย ความกังวล มีความรู้สึกว่าการจัดการไม่ได้กับทั้งอารมณ์ของตนเองกับการทำงานที่ต้องทำงานกับเด็กจำนวนหนึ่งทั้งวัน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ซึ่งไม่เหมือนการสอนในชั้นเรียนตามปกติ

ดังนั้นความรู้สึกและการแสดงออกที่ผ่านมาในหน้าที่ของครูประจำกลุ่มของผู้เขียนคือการติดติดกับความคิดเดิมๆ ไม่ได้ใส่ใจความพร้อมของเด็กแต่ละคนอย่างถ้วนถี่ ติดติดกับมาตรฐาน พยายามควบคุมกติกามากเกินไปเพราะเข้าใจว่าเด็กหลายคนชนมากน้อยต่างกัน ครูต้องชัดเจน(มากเกินไป) ซึ่งยอมรับเลยว่าผู้เขียนเหนื่อยมากๆ และด้วยท่าทีแบบนี้ยิ่งส่งผลกับการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัด ผู้เรียนก็มีความกลัวผิดไม่กล้าลองผิดลองถูกในการทำงาน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้เสร็จจริง งานออกมาครบถ้วนแต่หากกลับหาความเข้าใจจริงๆว่า สิ่งที่ตนเองทำนั้นทำไปทำไม รู้แต่เพียงว่าทำอะไร ทั้งยังประสบปัญหาความขัดแย้งไม่เข้าใจภายในกลุ่มอยู่บ่อยครั้ง ต้องยอมรับว่าผู้เขียนอาจจะยังทำกระบวนการ AAR (After Action Review) ไม่สม่ำเสมอแน่นอน

เมื่อมาถึงการทำงานชิ้นใจได้เรียนรู้ในครั้งล่าสุด ผู้เขียนจึงเริ่มปรับทัศนคติของตนเองในการร่วมทำงานกับผู้เรียนที่หลากหลายแบบในกลุ่มของตนเองใหม่ โดยเริ่มจากการมองผู้เรียนตามความเป็นจริงมากขึ้น มองหาเด่นดีของผู้เรียนแต่ละคนให้พบ และเลิกกังวล คาดหวังโดยผู้เขียนพยายามมองหาแง่มุมที่เด่นชัดของผู้เรียนแต่ละคน (Positive Reinforcement) เพื่อให้ผู้เรียนค่อยๆ ค้นพบตัวเอง จนส่งเสริมให้เขาเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่เด็กแบบที่เราอยากให้เป็นกล่าวคือเหมือนผู้เขียนกำลังทำการวิจัยผู้เรียนแต่ละคนด้วยความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เป็นการวิจัยที่หวังผลทางความรู้สึกที่

อยากเห็นเขาเติบโตในแง่การใช้ชีวิตที่ดี มากกว่าหวังผลทางเหตุผลที่อยากเห็นเขาในแง่การเติบโตทางความรู้เท่านั้น

ผู้เขียนจึงเริ่มต้นการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานในแต่ละวันให้กับเด็กในกลุ่ม ขวนกันมองเป้าหมายการทำงานในแต่ละวันแบบที่เป็นไปได้จริง ลดความคาดหวังว่างานต้องเสร็จๆ และให้ความสำคัญกับการเป็นคนคอยดูแลตั้งคำถามในการทำงานให้กับผู้เรียนอยู่ห่างๆ โดยให้ผู้เรียนวางแผนการทำงานร่วมกันในกลุ่มด้วยตัวเอง ทั้งนี้ตัวครูต้องเข้าใจความรู้ความสามารถของเด็กแต่ละคนที่สะสมกันไว้ว่าแต่ละคนอาจมีมากน้อยไม่เท่ากันแต่ทุกคนต่างเป็นจิ๊กซอว์ในการเชื่อมต่อกันให้งานในกลุ่มสำเร็จ ดังนั้นเด็กจะเริ่มเห็นคุณค่าในตัวเอง เริ่มรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ที่ดูเหมือนมีเจ้าของร่วมกันถึง 15 คน แต่ทุกคนต่างมีส่วนทางความคิดเท่าๆ กันในกลุ่ม โดยครูเพียงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาจะรอการตอบสนองต่อปัญหาและความสำเร็จของพวกเขาอยู่เสมอ ทั้งนี้ผู้เขียนจะบอกกับเด็กๆ ในกลุ่มว่า จะมีคะแนนความสำเร็จในการทำงานให้ในแต่ละวัน ขอให้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันเอาคะแนนเต็ม 10 คะแนนไปให้ได้

จากนั้นในขณะที่ผู้เรียนทำงาน ครูจะทำการสังเกตและเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคนโดยไม่ใส่ความรู้สึกหรือการตัดสินใดๆ ของครูลงไป แต่เป็นการมองถึงเด็กในลักษณะมนุษย์เจอมนุษย์ ไม่ใช่ครูเจอเด็กสังเกตพฤติกรรม เปิดใจรับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าอย่างตรงไปตรงมาตั้งนั้นเมื่อพบเด็กที่เริ่มเป็นตัวของตัวเอง มีปัญหาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สนใจการทำงาน ถ้าเป็นการมองแบบตัดสินและมองแบบเดิม ผู้เขียนคงเข้าไปเตือนเขาทันทีให้ลงมือทำงาน ไม่เล่นไม่คุย แต่ครั้งนี้ผู้เขียนเริ่มใช้วิธีสะท้อนเชิงบวก ฝึกให้เขาตัดสินด้วยตนเอง โดยใช้คำพูดเช่น “หนูทำได้ดีเกินเป้าหมายแล้วนะ ลองตั้งใจทำอีกนิดได้ไหม เพื่อนๆ รอดูผลงานอยู่นะ” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนมุมมองและความคิดแบบง่าย ๆ ที่ไม่เคยทำได้ง่ายนัก แต่ผู้เขียนมองความจริงในสิ่งที่เขาเป็นที่เขาไม่ทำงาน ไม่มีความมั่นใจในการร่วมทำงานกลุ่ม จริงๆ แล้วก็มาจากความกลัวผิดพลาดต่างๆ กลัวการไม่ยอมรับจากกลุ่ม ซึ่งเพียงเราเปลี่ยนแว่นสายตาทางความรู้สึกในการมองเห็นความจริงเหล่านี้ ผลที่ได้กลับคุ้มค่ากว่าผลงานที่เราเคยคาดหวังจากเขา เพราะเพียงเขาเริ่มกลับมาทำงานกับเพื่อนในกลุ่ม แม้เพียงเป็นงานเล็กน้อยแต่แน่นอนความรู้สึกการเป็นส่วนหนึ่งของเขาที่มีต่อกลุ่มเพื่อน กลับสร้างความรู้สึกการเห็นคุณค่าในตัวเองให้กับเขามากกว่า

อีกส่วนที่สำคัญที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในปัญหาคือส่วนนอกจากทำที่ลักษณะของครูแล้ว ก็คือกระบวนการ AAR (After Action Review) ในการทำงานครั้งนี้ผู้เขียนให้ความสำคัญกับกระบวนการสะท้อนผลการทำงานของผู้เรียนมากขึ้น กล่าวคือเพราะเมื่อเราสังเกตและเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคนโดยไม่ใส่ความรู้สึกหรือการตัดสินใดๆ ของครูลงไป แต่เป็นการมองถึงเด็กในลักษณะมนุษย์เจอมนุษย์ ไม่ใช่ครูเจอเด็กเท่านั้น แล้ว การมองเห็นของเด็กด้วยกันเองนั้นยิ่งสำคัญมากกว่า เพราะเด็กๆ ต่างรับรู้ถึงความรู้สึกของเพื่อน และมองเห็นเด็กด้วยกันเองในแบบที่เพื่อนเป็นอย่างไม่มี การตัดสิน ดังนั้นในทุกๆ วันเด็กๆ จะเขียนสะท้อนการทำงานของตัวในสมุดของตนเองก่อน จากนั้นจึงแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองสะท้อนตัวเองให้เพื่อนในกลุ่มรับฟัง โดยผู้เขียนก็จะเปลี่ยนหัวข้อในการสะท้อนผลแตกต่างกันไป เช่น วันนี้อะไรที่ประทับใจจากเด็กคนนี้ อีกวันอยากฟังหัวข้อเดียวกันจากเด็กทุกคน แต่ทั้งนี้ทุก คนต่างรับฟังกันอย่างตั้งใจมาก ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากท่าทีของครูที่ดูผ่อนคลายมากกว่าการพูดอย่างเป็นทางการ เด็กๆ จึงกล้าสะท้อนผลกันอย่างเต็มที่ ซึ่งมีอยู่วันหนึ่งซึ่งเป็นวันทำงานกันท้ายๆ ก่อนจะนำเสนอจริง ผู้เขียนให้เด็กๆ สะท้อนผลซึ่งกันและกันในเรื่องหัวข้อสิ่งที่อยากชื่นชม อยากขอโทษ หรืออยากขอบคุณ ใครก็ได้ในกลุ่ม มีเด็กหนึ่งคนพูดชื่นชมเพื่อนว่า “อยากขอบคุณเด็กที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ที่กล้าเตือนเขาตอนที่เขาเล่นไม่ยอมทำงานเพราะถ้าไม่เตือนกัน เขาคงทำงานไม่เสร็จ” และมีเด็กอีกคนกล่าวชื่นชมเพื่อนคนหนึ่งที่กำลังพูดนำเสนอมากขึ้น เพราะเขากล่าวว่า ตอนเทอมแรกเพื่อนคนนี้ไม่ยอมพูดนำเสนอเลย ครูถามอะไรก็ไม่ยอมพูด แต่ครั้งนี้ เพื่อนคนนั้นกล้าพูดนำเสนอมากขึ้น ขอเป็นกำลังใจให้พยายามต่อไปนะ” ซึ่งการสะท้อนเหล่านี้ผู้เขียนเห็นว่ามีความสำคัญมากกับความรู้สึก และการเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันในกลุ่มเพื่อนกันเองของเด็ก เพราะดังตัวอย่างนั้นเราก็ค้นพบว่าพอเด็กมีความรู้สึกมั่นใจ เริ่มเห็นคุณค่าในตัวเอง เขาก็เริ่มกล้าทำในสิ่งที่ตัวเองไม่ถนัด ตามความสามารถที่ตัวเองมีอย่างเต็มที่ เพราะการยอมรับซึ่งกันและกันของตัวเด็กด้วยกันเอง รวมถึงการทำงานเป็นทีมที่ตัวครูใช้วิธีประเมินการทำงานผ่านการเรียนรู้ในแต่ละวันมากกว่าแค่องค์ความรู้ สิ่งสะท้อนให้เด็กรับรู้ในแต่ละวัน เช่น “วันนี้ครูโหน่งให้คะแนน 9.75 นะเพราะวันนี้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันทำงานเป็นอย่างดี และยังทำงานอย่างมีความสุขมากด้วย แต่ขอหัก 0.25 นะเพราะเด็กๆ หัวเราะเสียงดังไปหน่อย และงานก็ช้าไปนิดด้วย” ซึ่งในแต่ละวันเด็กๆ ก็จะเฝ้าคอยว่าเมื่อไหร่ครูโหน่งจะให้คะแนนเขาเต็ม 10 สักที

ผู้เขียนมองว่าหลายวันที่ผ่านมาเด็กๆ สามารถทำงานกันได้อย่างมีความสุขจากที่เห็นบันทึกการสะท้อนผล เด็กๆ ในกลุ่มเกือบทุกคนทำงานด้วยเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม หากมีความกังวลใจส่วนใหญ่มากจากตัวเองที่ไม่ได้ถูกกดดันจากภายนอก เช่น กลัวจำบทไม่ได้ กลัวตัวเองตื่นเต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เล็กน้อยมากหากเทียบกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ในการทำงานออกมา การนำเสนอทุกอย่างผ่านไปด้วยดีจากการเปลี่ยนแปลงแนวทางการคิดของผู้สอน แล้วย้อนมองกลับไปเข้าใจธรรมชาติของตัวผู้เรียน ทำให้ได้เรียนรู้ว่าการเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน เมื่อเรายอมรับความเป็นจริงบนความต่างนั้นได้จะส่งผลให้เราได้ฝึกการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนได้ง่ายมากขึ้น เพื่อสามารถตอบสนองการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างเป็นอิสระ และมีความสุขกับการเรียนรู้ของตัวเองมากขึ้น และยังเป็นการสร้างคุณค่าความดีงามในการมองเห็นความแตกต่างของคนแต่ละคนด้วยความเข้าใจ ซึ่งเป็นคุณค่าทางความคิดทางความรู้สึกที่ฝังแน่นมากกว่าความรู้ใดๆ และเมื่อเกิดขึ้นกับครูและตัวผู้เรียนแล้วย่อมเกิดเป็นคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ที่ดีต่อไปอีกด้วย